

Spis treści

1. Zagadnienia wstępne	9
1.1 Wprowadzenie.....	9
1.2.1 Cel pracy	10
1.2.2 Zakres terytorialny	11
1.2.3 Zakres chronologiczny	12
1.2.4 Stan badań.....	12
1.2.5 Metody pracy.....	25
1.3 Rys historyczny księstw fürstenberskich (jaworskiego, świdnickiego i ziebickiego).....	27
2. Środowisko geograficzne	33
2.1 Rzeźba geologiczna i gospodarka.....	33
2.1.1 Sudety Wschodnie.....	33
2.1.2 Sudety Środkowe.....	33
2.1.3 Sudety Zachodnie.....	36
2.1.4 Przedgórze Sudeckie	39
2.2 Gleby, hydrologia i zalesienie	40
2.3 Szlaki komunikacyjne	41
3. Początki	45
3.1 Kasztelanie a sieć grodów przedpiastowskich	46
3.2 Piastowska organizacja grodowa na południu Śląska	52
3.2.1 Grody w ustroju prawa książęcego	55
3.2.2 Charakterystyka grodów kasztelańskich	57
3.2.3 Grody niepełniące funkcji kasztelanii.....	65
3.3 Przesieka	69
3.4 Uwagi o funkcji grodów na tle instytucji prawa książęcego.....	72
4. Zamki typu przejściowego	75
4.1 Historia zagadnienia	75
4.2 Etapy kolonizacji na prawie niemieckim w południowej części Śląska	79
4.3.1 Grody kasztelańskie wobec przemian kolonizacyjnych	82
4.3.2 Grody niekastelańskie wobec przemian kolonizacyjnych	86

4.4	Zamki powstałe w trakcie kolonizacji na prawie niemieckim.....	89
4.5	Funkcja zamków typu przejściowego	96
5.	Zamki Piastów fürstenberskich	107
5.1	Zamki Bolka I	107
5.1.1	Zamki Bolka I w źródłach pisanych	107
5.1.2	Działalność fundacyjna Bolka I na terenie ziem dziedzicznych	109
5.1.3	Utworzenie księstwa fürstenberskiego	110
5.1.4	Ziemia nysko-otmuchowska	120
5.1.5	U szczytu powodzenia. Bolko I jako opiekun synów Henryka V.....	124
5.2	Zamki synów Bolka I.....	133
5.2.1	Zamki księstwa fürstenberskiego w okresie małoletności i wspólnych rządów synów Bolka I	133
5.2.1.1	Zamki synów Bolka I w źródłach pisanych.....	134
5.2.2	Zamki Henryka jaworskiego poza ziemiami dziedzicznymi	136
5.2.3	Zamki Bernarda świdnickiego i Bolka ziębickiego na ziemiach dziedzicznych	138
5.3	Zamki Bolka II.....	143
5.3.1	Zamki Bolka II w źródłach pisanych.....	143
5.3.2	Zamki na tle polityki Bolka II	145
5.3.2.1	Między pokojem a wojną (1326-1344).....	145
5.3.2.2	Wojna z Luksemburgami (1345-1349)	149
5.3.2.3	Układy pokojowe i pacyfikacja zbuntowanych zamków (1350-1355)	155
5.3.2.4	Okres stabilizacji i kwestia zamku Książ (1356-1368).....	158
5.4	Rozwój zamków murowanych na terenie księstw fürstenberskich.....	164
6.	Podsumowanie	185
7.	Katalog.....	191
8.	Wykaz skrótów	277
9.	Źródła i literatura	279
10.	Zusammenfassung.....	295
11.	Indeks osób i miejscowości	301

Artur Boguszewicz – archeolog mediewista, adiunkt w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego. W pracy badawczej specjalizuje się w archeologii historycznej Europy Środkowej, koncentrując się na problematyce zamków i miast śląskich, zagadnieniach dotyczących kultury rycerskiej oraz rozwoju średniowiecznego osadnictwa na terenie Sudetów.

Czytelnika słabiej orientującego się w historii średniowiecznego Śląska dziwić może tytuł rozprawy, w którym pojawia się określenie „Piastowie fürstenberscy”. Jest ono jednak historycznie uzasadnione, choć może niezbyt często w polskiej literaturze stosowane, gdyż taką właśnie tytułaturą posługiwali się Piastowie wywodzący się od Bolesława Rogatki, władający terenem obejmującym południową część dawnych księstw legnickiego oraz wrocławskiego. Stolicą tego państwa (jeśli dla wieków średnich określenie to ma głębszy sens) była obronna rezydencja, nosząca nazwę Fürstenberg, ulokowana w rejonie zamku Książ, w granicach administracyjnych współczesnego Wałbrzycha. Rozwój władztwa terytorialnego Bolka I († 1301), potem jego synów Bernarda, Henryka i Bolka, a w końcu Bolka II († 1368), to jeden z najciekawszych epizodów w barwnej historii średniowiecznego Śląska, po którym pozostała znaczna liczba, niestety już relatywnie bardzo słabo zachowanych lub potem mocno przekształconych, budowli zamkowych.

Należy zwrócić uwagę na interdyscyplinarne podejście Autora do badanej problematyki. Sam co prawda jest archeologiem, jednak wykazuje nie tylko sporą biegłość w korzystaniu z przekazów pisanych i w interpretacjach zabytkowych struktur budowlanych, ale także wyważony spokój niezbędny dla precyzyjnej oceny obserwowanych procesów historycznych i działań inwestycyjno-budowlanych. Zasadnicza wartość omawianej książki polega jednak na jej aspekcie merytorycznym. Dzięki temu opracowaniu możemy poznać szczególnie interesujący okres rozwoju architektury średniowiecznego Śląska, owocujący powstaniem licznych budowli zamkowych, których skala, specyfika i wymowa ideowa skłaniają nas do zasłużenie wysokiej oceny możliwości fundacyjnych trzech pokoleń analizowanych Piastowiczów. Zamki zbudowane przez nich na południu Śląska uznać bowiem trzeba za efekt jednego z najciekawszych przedsięwzięć fundacyjnych w średniowiecznych dziejach tej prowincji. Natomiast omawianą rozprawę traktować należy jako poważny krok naprzód w skomplikowanym procesie poznawania polskiej architektury *militaris*.

Praca Artura Boguszewicza powinna obudzić żywą dyskusję oraz doczekać się wielu omówień i recenzji w śląskiej, polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu. Dotyczy bowiem ważnej nie tylko w dziejach Śląska działalności związanej z tworzeniem w oparciu o zamki władztwa gruntowego, którego początki sięgają jeszcze schyłku systemu prawa książęcego, zaś końcowy etap wiąże się z przemożną przewagą polityczną Przemyślidów i Luksemburgów.